

Sterk in vertrouwen: *de leeromgeving op maat*

Fanatiek moedigen drie leerlingen een medeleerling aan bij het sprinten. Op hetzelfde moment spelen hun klasgenoten 3x3 basketbal en zet een groepje leerlingen een turnsituatie klaar. Aan de andere kant van de zaal coacht een leerling haar klasgenoot op de bovenhandse techniek van volleybal. En de docent? Die observeert en speelt in op wat de leerlingen nodig hebben. Wat is hier aan de hand?

TEKST RINS SPARNAAIJ

Onze havo

Eigenaarschap en vertrouwen zijn op onze havo kernwaarden. Daarmee betrekken we leerlingen actief bij onze lessen en verbeteren we de kwaliteit van het onderwijs. Uitgangspunt is dat een leerling naar school komt om te leren. Daar waar mogelijk heeft het leren een relatie met de buitenwereld. Leerlingen ontwikkelen inzicht in eigen kwaliteiten en mogelijkheden en zijn goed voorbereid op hun vervolgopleiding.

▼
*Leerlingen bepalen
waaraan ze werken*

Dit betekent voor ons als docent dat we onze lessen anders dan traditioneel in mogen delen. We creëren een goede werksfeer waarin iedereen

beter kan worden. Als docent laat je steeds meer door de leerlingen zelf bepalen. Je observeert, geeft ruimte en faciliteert datgene wat een leerling nodig heeft. Kinderen maken de les. Breek de les niet door creativiteit en initiatief in te dammen. Het is een kwestie van vertrouwen. Vertrouwen in de leerling en vertrouwen in jezelf als docent. En alles op basis van wederzijds respect. De eventuele strijd met een leerling lossen we op in de didactiek.

Verdieping

Het Chromebook heeft zijn intrede gedaan in het onderwijs. Iedere leerling neemt zijn Chromebook mee naar de les. Driemaal per jaar verdiepen leerlingen zich gedurende zes weken één keer per week in een sport. Zij kiezen dan zelf op basis van de sportkalender (zie afbeelding 1) een sport die op dat moment actueel is. Deze is zeer uitgebreid, zodat de leerlingen weten wat er op sportgebied speelt. Niet alles kan gekozen worden, omdat de faciliteiten per school verschillend zijn. Laat leerlingen meedelen in mogelijkheden als ze een sport gekozen hebben waar de school geen materiaal voor heeft. Samen besluit je of de keuze haalbaar is. De sportkalender deel ik met de leerlingen via Google Drive. Ook gebruiken ze hun Chromebook om video's, afbeeldingen en artikelen te zoeken over de sport waarin ze zich willen verdiepen. Zo creëren we meer diepgang in een beweging of spelvorm. Het Chromebook is een waardevolle toevoeging.

'Het is eigenlijk wel super tof dat we zelf een keuze mogen maken in wat we willen doen.'

5-10	Japan	Volleybal - World Grand Champions Cup dames
8 sept - 31 dec	USA	American Football - regulier seizoen
8-10	Pietermaritzburg, Zuid-Afrika	Kano-Kajak - WK marathon
8	Quebec, Canada	Wielrennen - Grand Prix Cycliste de Quebec
9	USA	Triathlon, WK ironman 70,3
10	Assen, Nederland	Motorcross, WMX dames
10	Assen, Nederland	Motorcross, MXGP
10	Misano, San Marino	Motorrennen, Moto GP
10	Quebec, Canada	Wielrennen - Grand Prix Cycliste de Quebec
10-17	Malta	Waterpolo EK junioren
12-17	Japan	Volleybal, World Grand Champions Cup heren
12-19	Split, Kroatië	Zeilen, WK laser

Voorbeeld sportkalender september 2017

▲ Thematische gymlessen

Tijdens de thematieklessen gebruik ik rubrics. (zie 'Formatief beoordelen in de praktijk, de kracht van de rubric' door Joep van de Ven, KVLO *magazine* maart 2017). Ik stuur ze via Google Drive een lege rubric (zie afbeelding onder) toe, die elke groep invult. Dit doen zij op basis van hun eigen kennis en ervaring en met de informatie die ze over hun gekozen sport kunnen vinden. Ook geven de leerlingen aan waar ze op dat moment staan; zijn ze beginner of misschien al gevorderd?

De rubric wordt steeds bijgewerkt. Elke les lopen leerlingen tegen problemen aan, die ze proberen op te lossen. Vervolgens passen en vullen ze de inhoud van de rubric aan. De docent kan makkelijk feedback geven op de input van de leerlingen, omdat in de Google Drive door beiden in hetzelfde document gewerkt kan worden. De leerling komt dus niet naar de les om te consumeren, maar levert een actieve bijdrage.

Het stappenplan (zie afbeelding 4) geeft de leerlingen houvast voor wat ze wanneer doen, welk onderdeel van de totaal-deel-totaal methode ('Didactiek voor sport en bewegen' van E. Timmers en M.J. Mulder, de Vrieseborch 2006) daarbij hoort en welke hulpmiddelen erbij horen. Leerlingen starten vervolgens met de eindvorm, lopen tegen een probleem aan en lossen dit op

door te oefenen. Daarna proberen ze opnieuw de eindvorm.

Uit de praktijk

Tijdens de gymles zie ik een werkende klas. Ik houd overzicht en speel in op wat de leerlingen nodig hebben. Als bijvoorbeeld een groepje leerlingen blijft spelen en niet naar de deel-methode overgaat, dan is het aan de docent om ze dit inzicht te geven. Heeft een groepje moeite om samen tot een spel te komen, dan stuur ik aan op het maken van concrete afspraken waar alle deelnemers zich in kunnen vinden. Ook geef ik tips voor het invullen van de rubric.

Mijn ervaring

Ik heb de thematieklessen op 2 havo ingezet. Vooraf dacht ik niet dat het zo succesvol zou zijn. De leerlingen verbaasden me door goed te overleggen en concrete afspraken met elkaar te maken. Ze hielpen elkaar en hadden daar plezier in. Het draaide niet meer om eigen succes, maar om elkaar beter maken. Mijn mooiste voorbeeld is dat van een autistische jongen. In mijn reguliere les heb ik af en toe moeite om hem goed te begeleiden. Binnen de thematieklessen deed hij het fantastisch. Zijn groepsleden leerden hem skaten. Ze regelden skates voor hem en gebruikten de muziekkast als rekje voor houvast.

Ook gaven de leerlingen elkaar feedback. Ze legden aan elkaar uit wat er goed ging en wat beter kon. Daarbij plaatsten ze zichzelf in de rubric, zodat inzichtelijk werd welk niveau iemand had. De leerlingen beoordeelden zichzelf en elkaar opvallend realistisch. Ze durfden zichzelf kwetsbaar op te stellen.

Na een intensieve eerste les van mijn kant nemen de leerlingen meteen veel verantwoordelijkheid. Materiaal wordt netjes gebruikt, storende klasgenoten worden weggestuurd en natuurlijk vragen ze mij of het goed is wat ze doen. Ook in tussenuren vragen verschillende groepen of ze aan de lessen thematiek mogen werken. Extra ruimte is een pre, maar geen must. Leerlingen

Thematiek	Onderdeel:			
	Kern:			
	Doel:			
	Beginner	Ik ben op weg	Gevorderd	Expert
Kracht				
Lenigheid				
Snelheid				
Uithoudingsvermogen				
Inzicht				
Regelkennis				

▶ Lege rubric

Thematiek	Onderdeel: Hockey			
	Kern: Goed samenwerken en veel overspelen en zo kunnen scoren Doel: een wedstrijd kunnen winnen door veel te scoren			
	Beginner	Ik ben op weg	Gevorderd	Expert
Kracht	Je kunt de bal naar voren slaan, maar hij gaat niet al te hard.	Je kan de bal meestal vrij hard slaan, maar het lukt niet altijd. <i>Dana</i> <i>Nous</i>	Je kan de bal net hard genoeg slaan voor een lange afstand. <i>Charlotte</i>	Je kan de bal heel hard naar voren slaan. <i>Roos</i>
Lenigheid	Als je de bal wil aannemen dan blijf je staan en kan je de bal dus niet zo goed aannemen. <i>Dana</i>	Je gaat al een beetje lager zitten maar nog niet zo vaak. <i>Nous</i>	Je gaat de meeste keren al laag op de grond zitten, maar je hebt er nog steeds moeite mee. <i>Charlotte</i>	Je kan goed laag zitten om de bal laag aan te nemen zodat je stick helemaal op de grond ligt. <i>Roos</i>
Snelheid	Je kan niet snel rennen en je slaat de bal voor je uit, terwijl je hem niet kan bijhouden.	Je probeert de bal bij te houden en vaak lukt dat ook, maar de bal gaat soms nog wel te hard.	Je rent hard genoeg om mensen voor te blijven en om de bal bij te houden. <i>Dana</i> <i>Nous</i> <i>Charlotte</i> <i>Roos</i>	Je kunt gemakkelijk snel aan de andere kant van het veld komen.
Uithoudingsvermogen	Je kan het rennen niet lang volhouden en hebt snel pauzes nodig.	Je kan het al beter bijhouden maar je houdt het nog steeds niet heel de wedstrijd vol.	Je kunt merendeels van de les door blijven rennen, maar af en toe moet je ook een pauze inlassen. <i>Charlotte</i> <i>Dana</i> <i>Nous</i> <i>Roos</i>	Je kunt de hele les lang door blijven rennen ook al ben je moe.
Inzicht	Je hebt geen idee waar je naartoe kunt om vrij te staan, en naar wie je de bal kunt spelen.	Je weet half waar je moet staan en naar wie je kan spelen je vindt het alleen moeilijk om te toepassen	Je weet ongeveer waar je moet staan en naar wie je kan spelen. <i>Dana</i> <i>Charlotte</i> <i>Nous</i>	Je kan zien waar je open stukken in het veld hebt om in te kunnen spelen en je weet wanneer het handig is om naar diegene te spelen <i>Roos</i>
Regelkennis	Je kent de basisregels zoals: Je mag de bal niet wegschoppen, je mag de bal niet tegenhouden met je voeten (met opzet) want dan heb je shout en de stick mag niet hoger dan je knie (behalve als je slaat). Als de bal over de achterlijn gaat mag de tegenstander de bal uitnemen.	Je kent een paar regels die je kunt naleven. <i>Charlotte</i> <i>Nous</i>	Je kent de meeste regels, maar je hebt er nog moeite mee om ze na te leven.	Je kent alle regels uit je hoofd en leeft ze ook na. <i>Roos</i>

zijn creatief en sociaal capabel genoeg om elkaar ruimte te geven. Het enige wat ze nodig hebben is het vertrouwen dat de docent er voor hen is als ze die nodig hebben.

Geen cijfers

Het is niet wenselijk dat kinderen leren voor een cijfer. De lat ligt hoog en de opdracht is nooit af. Daarom krijgen de leerlingen geen cijfer voor dit onderdeel. Het proces is belangrijk. Daarin kunnen geen fouten gemaakt worden, alleen andere keuzes. Het zou mooi zijn als er een tool aan dit concept toegevoegd kan worden wat aangeeft hoe een leerling kan groeien in het maken van constructieve keuzes. Nu is dat nog subjectief.

Ervaringen collega's

Ook collega's zijn enthousiast over dit programma. Ze zien het eigenaarschap van de leerling als een krachtig aspect binnen de thematieklessen. Daarnaast zijn er veel vragen. Over veiligheid, controle, product en overzicht. Dat begrijp ik, maar binnen mijn lessen ben ik niet meer degene die dit bepaalt. Ik begeleid mijn leerlingen in het maken van keuzes. Ze mogen ongelukkige keuzes maken, omdat de landing

zacht is. Ik schep de kaders, de leerlingen mogen daarbinnen bewegen hoe ze willen. Omdat het soms lastig voor te stellen is hoe bovenstaande in de praktijk werkt, komen collega's kijken. Ze zien de meerwaarde. Dit prikkelt ons om het onderwijs te blijven ontwikkelen.

Ervaringen leerlingen

De leerlingen vonden de lessen leerzamer dan de reguliere gymlessen. Het was spannend en gaaf tegelijk om zelf te mogen kiezen wat ze gingen

▲ *Leerlingen maken een rubric. Leerlingen geven zelf invulling aan de opgegeven aspecten voor het spel hockey*

▼ *Leerlingen maken zelf hun eigen rubric*

Actie	Hulpmiddel	Onderdeel/ methode	Aandachtspunten	Afgerond ja / nee
Stap 1	Bepaal met je groep van 5 klasgenoten welke sport jullie uit willen gaan diepen.	Sportkalender Docent LO	Na je keuze staat dit vast en kan er niet meer veranderd worden van keuze.	
Stap 2	Vul de rubrics in over de door jou gekozen sport. Deel deze met je docent LO via Google drive.	Rubrics bijlage Google drive	Totaal	Deze rubrics is liquide, dus mag gedurende de 6 weken aangepast worden.
Stap 3	Bedenk samen hoe de sport het beste uitgevoerd kan worden en ga dit proberen. Plaats jezelf op een plek in de rubrics.	Klasgenoten Rubrics	Totaal	Probeer antwoord te krijgen op de volgende vraag: Wat is de kern en het doel van de sport? Vul je antwoord in in de rubrics.
Stap 4	Ga op zoek naar (spel)regels, filmpjes, beeldmateriaal, uitleg, enz. over de door jullie gekozen sport. Probeer 2 professionals te vinden die aan kunnen geven wat zij de kern en het doel van de sport vinden.	Digitale middelen Klasgenoten Professionals Docent LO	Deel	Pas de rubrics aan m.b.v. de opgedane kennis.
Stap 5	Gebruik de opgedane kennis van stap 4 om weer te oefenen in de praktijk.	Materiaal Kennis Klasgenoten	Deel/ totaal	Laat de docent zien wat jouw niveau van eigen vaardigheid is. Pas de inhoud van de rubrics aan.
Stap 6	Bedenk oefenvormen om je eigen vaardigheid te verbeteren.	Maak gebruik van de bronnen die het best bij je passen.	Deel	Laat 2 oefenvormen zien aan je docent en verantwoord waarom deze oefenvormen een bijdrage leveren aan het beter worden in de sport van jullie keuze.
Stap 7	Voer de eindvorm uit.		Totaal	Plaats jezelf in de rubrics.

▲ Stappenplan

doen. Een groep vond zes lessen te lang, een andere groep vond deze lengte precies goed. De uitdaging lag vooral bij het invullen van de rubric. Niet iedereen was blij dat ik de groepen had samengesteld en ook de keuzemogelijkheden leken soms te beperkt: sommigen wilden heel graag iets doen wat niet actueel was.

Advies

Het is fantastisch om mijn lessen op deze manier vorm te geven op 2 havo. Ik denk echter dat dit concept in een 4e of 5e klas nog beter kan werken. Het is voor onderbouwleerlingen in deze

vorm complex. Ze hebben bij veel punten hulp nodig. Dan kan het zijn dat het voor de docent te intensief wordt. Je kunt het wel op kleinere schaal aanbieden, bijvoorbeeld zonder rubric of met een vooraf ingevulde. Of juist wel afsluiten met een product. Ook hebben onderbouwleerlingen meer behoefte aan een uitgebreider stappenplan, zodat ze weten wat ze in welke les moeten doen. Stem het concept af op de groep waaraan je lesgeeft. Als de kern maar blijft: Je komt om te leren en streeft ernaar om een ander beter te maken.

Bronnen

- Bulterman-Bos, J., & De Muijnck, B. (2014). *Is alles van waarde meetbaar? Toetsing en vorming in het onderwijs*. Amsterdam, Nederland: Buijten & Schipperheijn Motief.
- Kneyber, R., & Evers, J. (2013). *Het alternatief: Weg met de afrekencultuur in het onderwijs!*. Amsterdam, Nederland: Boom.
- Marzano, R. J., Warrick, P., & Simms, J. A. (2015). *Hoogbetrouwbare Scholen. Vijf niveaus van beheersing van de onderwijskwaliteit*. Rotterdam, Nederland: Bazalt.
- Nussbaum, M. (2010). *Niet voor de winst*. Amsterdam, Nederland: Ambo/Anthos.
- Rins Sparnaaij is docent lichamelijke opvoeding op het Sint-Odulphuslyceum in Tilburg.

Contact

rsparnaaij@odulphus.nl

Foto's

Rins Sparnaaij

Kernwoorden

thematiek, rubric, sportkalender,

Leerlingen werken met een stappenplan